

Жарко Ђуровић

СИГНАЛИЗАМ - КРЕАТИВНА РЕНЕСАНСА

Увијек смо духовно каснили за Европом. Разлоге за то треба тражити у некултивисаности нашег менталитета, који је вјековима потврду своје егзистенције тражио у оружју. Умјетност је, узрочношћу неповољности, држана у запећку. Преузимали смо је из страних средина са великим застојем и инертношћу. Сигнализам је једини правац који смо импортовали у свијет као умјетничку новину и вриједност. Највише заслуга има за то Миролуб Годоровић, његов родоначелник.

Свуда а посебно у умјетности ствари добијају измјенљива својства. То је логички слијед свега онога што се вртложи у ствараоачевом духу, јер он стално тежи ширењу својих различитих кодова, посебно у сазнајној сфери. Свијет је наизглед статичан. Међутим, његов склоп сачињен је од ствари и идеја које се непрекидно множе, захваљујући највећим дијелом машти и њеној способности да од замисли сачини могући свијет. Слично тијесту од кога се прави хљеб.

Слику о свијету о т в а р а субјект. Од тога колико је разуђен зависи шта ће бити пропуштено кроз његову бленду. Код духовно јаких личности тежња ка стваралаштву никад се не исцрпљује. Дух иновацијом проналази и емитује дубине субјекта, повинованог овом или оном облику у коме се отјеловљује мисао.

Ниједан умјетнички правац није отворен за демонстрацију новине, у семантичком и сваком другом смислу, као сигнализам. Његова стваралачка делта је широка и то јој прибавља разноликост у рецепцијској сфери. Има више видова којима се сигнализам потврђује као естетска авангарда, најприје и највише у поезији. Поменућемо их због

својих карактеристичних творења - концептуална поезија, визуелна, гестуална, апејронистичка, компјутерска, фоничка, мејл-арт.

Сложићемо се са мишљу да је предмет неодвојив од субјекта. Зашто? Зато што тек у субјекту добија креацијску довршивост. Два услова омогућавају духу да дође до таквог исходишта. Први се огледа у фикцијској, а други у фигуралној (стварносној) равни. Њихова обједињеност је знак да се фикција постварила. А то је оно најзначајније у домену стварања.

Исказни облици у сигнализму вишезначни су и дејствени. Та вишезначност се еманира кроз богате асоцијацијске слојеве. Њима се употпуњује визијска слика замишљеног свијета. И "арбитража" симбола постаје од непроцјењиве користи. Симбол је у могућности да преимјењује статично у кинетичко, са живим одсјајем унутрашњих вибрација. Асоцијација и симбол у синглаистичкој поезији налазе се једно уз друго. Најчешће инклинирају заједничкој операционализацији. Мисао се може иновирати и кроз особену графичку структуру, али тако што у њој препознајемо радикалнију поетичку основу фиксације: таласи, киша, корачање, степениште и друго. Ту је знак замјена за језик. Свакако са ослонцем на ликовни медиј.

Сигналистичка поезија има спољашње свјетове. Поред визуелног постоји и чулни проспект доживљајне матрице. Чулно се материјализује кроз магновене конотације, сличне игри огледала. То значи да сигнализам почива на тзв. "играјућим елементима". Визија намеће такав услов. Не само кад је у питању форма, него и садржајна потенција стиха. Ако већ талас има својство игре, мисао га може преузети, ширећи круг својих вербалних моћи.

Не треба заборавити да све пролази кроз све. Сунце је у братимству са ријеком, пропланком, житним пољем. Из њиховог односа рађа се сигнал. А сигнал је знак упитаности зашто је тако. Идеја је живућа само ако ју је визија оживотворила. У једној пјесми Иго дотиче дубоке узрочности свијета и духа. И раздвојени се дјелови могу визијом сјединити: *Свијет дубљи од звезданој скрио се у ашом.*

Те скривене атоме открива сигналистичка поезија. Највише она коју исписује луцидни Мирољуб Тодоровић. За њега постоји свијет испред и иза завјесе. Овај други се бави пукотинама унутар човјекова бића. Њега је највише када је у питању катарзично стање човјековог бивства. Сигнализам му даје централну позицију. Ваљда због своје егзистентне суштости.

Ако простором круже слике различитог спектра, а оне круже, свијет маште учиниће их блиским. Сигнализам присваја машту као важно оружје креације. Њоме се дочарава унутрашње обзорје духа, двојбено и колебљиво код одабира овог или оног наума. У истом сплету живи занос и несаница, обиље и ускраћеност. Поета је ту да их

фреквентира, да им да доживљајну пуноћу и значење. Кад се ради о сигнализму, мора се мислити на такве захтјеве. Не треба сметнути с ума да се поезија намеће интуицијом. Њоме се досеже онај простор иза завјесе, онострани. Истина, сваку дефиницију треба схватити условно. Посебно кад је ријеч о поезији модерног типа. Она изискује деликатан прилаз. За нас је важан онај који дјелује на мисли. Само осмишљено лицем је окренуто исказном. Креативно обликовање мисли, Кант назива априорним обликом људске перцепције.

Како сигнализам располаже највећим ступњем модерности, тражи и посебну врсту дешифрирације. Сличну оној која се тражи у дадаизму и футуризму, најсроднијим умјетничким правцима. У сигнализму се стичу разне струје унутрашњих силина, никад без маштовне потпоре. Речена силина диктира облик исказа, зависно од природе и дара оног ко га твори.

На покретност мисли мора се рачунати. Живим покретом увећава значење. Свакако уз очување њене модерне изворности. Бар тако ја гледам на поезију Мирољуба Тодоровића. Гдје све смјера његова креативна спирала. Она се креће дуж бројних субјектних тачака, извлачећи отуда исказне моделе који су налик експерименту или су експеримент. У њима обитавају флуиди спознајног типа и јаких фоничних удара. Дакако, у тој поезији можемо наћи нешто и од оригиналних математичких укрштања. Тиме се не умањује сврха поетске фиксације. Чак бих рекао да је она стремиће фактор у истраживачкој сфери језика. И не само језика.

Све је у Тодоровићевој поезији са стваралачким замајцем. Тај замајац се пење и спушта у сазнајна поља концентрично, понекад са шокантном провокативношћу (шатровачка и компјутерска поезија). За њега је било важно да мисао узнесе ка правом предмету. То су једнако теме планетарног и овоземаљског збитија. У њима ћемо наћи пуну смјелост урањања у апстрактне свјетове. Сличне онима које је помно истраживао и поетски обликовао Сен Џон Перс.

У примјеру Тодоровића нијесмо могли да заобиђемо феномен стварања, а односи се на трагање за непознатим. Футур га разодијева, чинећи од њега зачарани круг. Круг се затвара егзистенцијом у једном вишем смислу значења. У Тодоровићевим збиркама поезије, од “Планете” и “Путовања у Звездалију”, “Алгола” до “Техтума” и “Звездане мистерије”, успјешно је визиониран феномен личне и опште егзистенције. Она је извориште свих супстанцијалних видова спознаје, у којој катарзично осјећање има своју збирну “таблицу”. Објашњавајући Игоову поезију, познати француски естетичар Жорж Пуле каже да је све у њој збирно и екстазом огрнуто. Истовремено различито и слично. И кад се погледа Тодоровићев опус, који је голем, уочићемо да се и он одвија у знаку таквих начела.

Свијет је дјелјив на многе елементе. Тако је и спознаја дјелјива. Аутор настоји да све те дјелове удјене у креативни мозаик. Рекао бих мозаик оплођајног типа. Он се гради четири деценије, у кључу модерне естетске авангарде. Естетски медиј помаже пјесниковом духу да засведе своје доживљајне процесе и да им да унутрашњу хомогеност. Тодоровић је познат по изражајним слободама, највећма у појмовно-језичким одређењима. Често његов израз добија надреалистички изглед. И у таквим случајевима очувао је сингалистичку аутономност. Таквим поступком овај поета успоставља једну нову естетику. Естетику која не стари. Не стари због тога што мисао детектује на футуролошки начин.

Може неко помислити да Тодоровићеве стихове рађа механички принцип. Није тако. Они проистичу из доживљајног ресурса. Њих прати омамљива илуминација језика. Богатство ове поезије састоји се у комбиновању многих изражајних облика. Увијек су у струји убрзаног ритма и звуковне складности. Мноштву опажања пјесник додаје нове детаље и финесе, тако да његова пјесма посједује онеобичене изражајне резолуције.

Ако прихватамо сигнализам као авангардну естетику, немојмо од ње тражити формална идентификациона обиљежја. Аутор на креативној дискурзивности ситуира њено трајање. Некад је то израз лепезастог тоналитета и шокантне догодбености, а некад представља отисак механичког мишљења, но са добро уклињеном визијом (компјутерска поезија). Неријетко “позајмљује“ исказне могућности и из математичке зоне. Игром унакрних ријечи остварује се поетска сазданост надреалног поријекла.

Ништа се као дух не удубљује у игроносне варијетете. Сигнализам тој формули иде наруку. Више га занимају скривене духовне игре, вишесмјерне по дејству, него утабана стаза већ експлоатисаних мисли и израза. Сигнализам трага за новином. Кад се његова умјетнина посматра из спољне позиције, може да дјелује безлично. Али кад се са ње скине застор и кад се уђе у њен циркулациони систем, уочићемо живу креацијску фреквентност.

Ишчитао сам све што је Тодоровић написао и дошао до закључка да ниједна естетика, па ни сингалистичка, не може да опстане без митске основе. Она развија знатижељу и све оно што она собом носи, укључујући ту и надстварне свјетове. Митска основа, кад је ријеч о сигнализму, без сумње је посебан медиј комуникације. Све друго је притока, истина важна за главни ток креације. Она обухвата сазнање и битисање. Јер не треба заборавити да се везивањем ова два егзистентна пола постварује визија од које је настала.

То аутор чини особеним “притиском“ на енергију, које смо свјесни тек кад се нутрено отвори. Сигнализам полаже много на

нутрене потенцијале бића. Они од линије праве поље, а од броја фреквенција сазнајни кореспондент. Ако је мисао честица тренутка, а ми мислимо да јесте, њиховим умножавањем и комбиновањем, посредством фикцијског уплива, добијамо духом оплођену доживљајност, која од онога што дотиче твори савитљиву материју.

Надреализам изврће мисао, сигнализам је пунктира онеобичењем, акумулирајући више медија у један систем, а од више појмовних вибрација заокружен интеграл.

Шта је за сингналистички медиј важно? Да је аутентичан и разнолик у исказном смислу. Не смије да занемари ни чулне засјаје ни изражајну слободу, не западавши при том у анархичност или једносмјерје. Њега мора да краси мјера у свему.

Проучавајући поезију Мирољуба Тодоровића јавља се један недвосмислен закључак - да има много реда у њеним смисаоним амплитудама и фоничним апликацијама. Не запоставља се акцентирање предметног. Оно је видно и поетски изнијансирано до савршенства. И на плану мисаоне дифузности и на плану успостављања складних ритмичких маркација.

Свијету одражавања претходи свијет посматрања. Ту не мислимо на поглед колико на унутарњу духовну условност, будући да она упошљава свијет транзицијом свих могућих креативних сензора. Предмет није оно што се физички показује, него оно што се скрива у дубини бића. Сигнализам се заправо корјени на таквом захтјеву.

Ако бацимо поглед на наше модерно пјесништво, видјећемо колико је оно користило сингналистичка искуства. Не само у изразу, него и у другим видовима општења - кроз парадокс или кроз поетски саопштену алузију. У сигнализму су врата одувјек отворена за буђење нових хипнотичких свјетова. Они су најближи сну као значењском гесту.

Пјевајући о свијету, поета у ствари пјева о своме бићу. Пјева о њиховој међусобној зависности. Пјева о егзистенцији у коју је уграђено вријеме као филозофска одредница. Штета је што савремена критика довољно не призира сигнализам као умјетничку ренесансу. Она треба да га учини доступним ширем кругу читањства. Она то мора да схвати ако жели да очува савременост.